

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації**

Дяченко Лесі Олександрівни

**на тему: «Медико-соціальне обґрунтування моделі оптимізації первинної
медичної допомоги населенню в умовах стресу»
на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 222 Медицина
(спеціалізація «Соціальна медицина»)**

1. Виконання освітньо-наукової програми.

Здобувачем Дяченко Лесею Олександрівною повністю виконано індивідуальний навчальний план відповідно до освітньо-наукової програми аспірантури НМАПО імені П. Л. Шупика, що повністю відповідає Національній рамці кваліфікацій та вимог Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261.

Аспірантка Дяченко Леся Олександрівна здобула глибинні знання зі спеціальності; оволоділа загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору; набула універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проектами та складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, реєстрації прав інтелектуальної власності; набула мовних компетентностей, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи англійською мовою в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іншомовних наукових текстів з відповідної спеціальності.

2. Виконання індивідуального плану наукової роботи (наукова складова освітньо-наукової програми).

Індивідуальний план наукової роботи аспірантки Дяченко Лесі Олександрівни був затверджений рішенням вченої ради НМАПО імені П. Л. Шупика від 18.01.2017, протокол № 1.

Наукові керівники:

- д. мед. н., професор Михальчук Василь Миколайович, завідувач кафедри управління охороною здоров'я НМАПО імені П. Л. Шупика;

- д. мед. н., професор Корнацький Василь Михайлович, заступник директора з науково-клінічної роботи, завідувач відділу медико-соціальних проблем кардіології ДУ «ННЦ «Інститут кардіології імені академіка М. Д. Стражеска» НАМН України», професор кафедри управління охороною здоров'я НМАПО імені П. Л. Шупика, Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки.

Термін виконання роботи: 2016-2020 роки.

Всі розділи індивідуального плану наукової роботи аспірантки Дяченко Лесі Олександрівни виконані своєчасно в установлені терміни, що підтверджено результатами піврічної проміжної, підсумкової (річної) та заключної атестації.

Дослідження проведені своєчасно і в повному обсязі із застосуванням сучасних та інформативних методів.

3. Актуальність теми дисертації.

Актуальність теми полягає в тому, що зростання впливу стрес-асоційованих чинників ризику розладів психічного здоров'я, зокрема, тривожно-депресивних станів, та, як наслідок, порушень соматичного здоров'я, запровадження первинної медичної допомоги в Україні як найбільш доступної до населення, переважання в структурі розладів психіки та поведінки непсихотичних психічних розладів в легких формах, обмеженість числа наукових досліджень з організації надання медичної допомоги хворим з проявами розладів психічного здоров'я в закладах первинної медичної допомоги вимагає проведення наукових розробок за даним напрямом, зокрема, вивчення можливостей внеску лікарів загальної практики-сімейних лікарів у профілактику розладів психічного здоров'я, забезпечення своєчасної їх діагностики та виявлення стрес-асоційованих чинників ризику, організації комплексної медичної допомоги в залежності від індивідуальних потреб пацієнта, що обумовило мету і завдання даного дослідження.

4. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження аспірантки Дяченко Лесі Олександрівни на тему «Медико-соціальне обґрунтування моделі оптимізації первинної медичної допомоги населенню в умовах стресу» виконано в межах НДР

кафедри управління охороною здоров'я «Обґрунтування моделей управління підсистемами охорони здоров'я та зміцнення популяційного здоров'я України відповідно до Європейських стратегій», № державної реєстрації 0115U002160, термін виконання 2015-2019 рр., керівник НДР – академік НАМН України, доктор медичних наук, професор Вороненко Ю. В., професор кафедри управління охороною здоров'я, ректор НМАПО імені П. Л. Шупика, та є фрагментом даної науково-дослідної роботи.

5. Наукові положення, розроблені особисто здобувачем, та їх новизна.

Аспіранткою Дяченко Лесею Олександрівною вперше в Україні:

- показано, що в умовах соціально-політичної і економічної нестабільності тривога та депресія, як прояви розладів психічного здоров'я, є суттєвою проблемою здоров'я населення України та вимагають внеску у її вирішення первинної медичної допомоги;

- визначено комплекс медико-соціальних стрес-асоційованих чинників ризику розвитку тривоги та депресії та їх вагомий внесок у формування проявів порушень психічного здоров'я у пацієнтів лікаря загальної практики-сімейного лікаря;

- доведено, що наявність тривоги та депресії обумовлює низьку лояльність пацієнтів з зазначеними проблемами до первинної медичної допомоги, що суттєво впливає на своєчасність звернень хворих до лікаря загальної практики-сімейного лікаря, перебіг і тривалість ремісії хронічних соматичних захворювань;

- обґрунтовано доцільність скринінгу, ранньої діагностики проявів порушень психічного здоров'я населення та виявлення медико-соціальних стрес-асоційованих чинників ризику їх розвитку з подальшою розробкою та впровадженням профілактичних програм на індивідуальному рівні в умовах первинної медичної допомоги;

- обґрунтовано модель оптимізації первинної медичної допомоги населенню в умовах стресу, суттєвими елементами якої є алгоритм медичної допомоги пацієнтам в залежності від психологічного стану та чинників ризику порушень психічного здоров'я, функціонально-організаційна модель профілактики розладів психіки та поведінки з заходами її реалізації на індивідуальному, груповому (родинному) та державному рівнях.

За результатами дослідження доповнені наукові знання про поширеність в українській популяції тривоги та депресії та удосконалені

підходи до організації первинної медичної допомоги населенню з проявами розладів психічного здоров'я.

6. Нові науково обґрунтовані теоретичні та / або експериментальні результати проведених здобувачем досліджень, що мають істотне значення для певної галузі знань та підтверджуються документами, які засвідчують проведення таких досліджень.

Теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в суттєвому доповненні теоретичних засад соціальної медицини в частині вчення про здоров'я населення та удосконалення первинної медичної допомоги хворим з проявами тривоги та депресії.

Практичне значення роботи полягає в тому, що її результати стали підставою для:

- розробки моделі оптимізації первинної медичної допомоги населенню в умовах стресу;
- розробки та впровадження алгоритму медичної допомоги пацієнтам в залежності від психологічного стану та чинників ризику порушень психічного здоров'я в умовах закладу первинної медичної допомоги;
- розробки багаторівневої функціонально-організаційної моделі профілактики розладів психіки та поведінки як складової моделі оптимізації первинної медичної допомоги населенню в умовах стресу;
- розробки критеріїв для визначення показань з метою скерування хворих з проявами тривоги та депресії лікарями загальної практики-сімейними лікарями до психологів, психіатрів, психотерапевтів, інших спеціалістів;
- впровадження в закладах первинної медичної допомоги міжнародної класифікації медичної допомоги (ICPC-2).

Впровадження результатів дослідження здійснено:

- *на галузевому рівні* – шляхом підготовки та видання посібника «Актуальні проблеми здоров'я та мінімізація їх в умовах збройного конфлікту в Україні» (Київ, 2018) (Коваленко В. М., Корнацький В. М., Дяченко Л. О., Манойленко Т. С.);
- *на регіональному та місцевому рівні* елементи моделі оптимізації первинної медичної допомоги населенню в умовах стресу впроваджено в діяльність закладів охорони здоров'я: Волинської (акт впровадження від 14.09.2018), Запорізької (акт впровадження від 18.09.2018), Київської (акти впровадження від 17.09.2018, 27.09.2018, 02.10.2018 та 07.05.2019 (2 шт.), Полтавської (акти впровадження від 12.09.2018, 20.09.2018 та 26.09.2018),

Хмельницької (акт впровадження від 14.09.2018), Черкаської (акти впровадження від 12.09.2018 та 13.09.2018) областей. Загальна кількість актів впровадження – 13.

7. Ступінь обґрунтованості та достовірності положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Аспірантка Дяченко Леся Олександрівна особисто провела соціологічне дослідження та психодіагностичне тестування. У дослідженні прийняли участь 532 особи (136 чоловіків, 396 жінок), що забезпечило репрезентативність дослідження.

Використано дані 532 медичних карт амбулаторних хворих та інших обліково-звітних форм медичної статистичної звітності; 12 джерел аналітично-статистичної звітності закладів охорони здоров'я, 293 контрольних карт диспансерного нагляду (ф. № 030/о).

Результати заповнених анкет в цифровій формі вносились у сформовану базу даних. Статистична обробка категорійних даних та перевірка їх достовірності проводилась шляхом розрахунку частоти ознак на 100 опитаних та похибки ($\pm m$) для відносних величин. Оскільки кінцеві дані відносились до категорійних (якісних), в різних групах спостереження оцінка достовірності їх різниці та перевірка нульової гіпотези виконувалась за допомогою розрахунку критерію відповідності хі-квадрат (χ^2) Пірсона.

З метою визначення вагомості впливу факторів ризику на розвиток та перебіг соматичної патології була задіяна методика розрахунку відношення шансів (Odds Ratio, OR): $OR = (A/B)/(C/D) = (A \times D)/(B \times C)$. З метою встановлення 95 % довірчого інтервалу (95 % Confidential Interval, 95 % CI) розраховували похибку показника (m_0) відношення шансів; нижню та верхню межу визначали за формулою: $OR(95\%CI) = \ln(OR) \pm 1,96m_0$. Вплив досліджуваного фактора розцінювався як несуттєвий, якщо 95 % CI містив одиницю.

При аналізі отриманих результатів аспіранткою Дяченко Лесею Олександрівною було застосовано засоби програмного забезпечення OpenOffice та ліцензованої програми STATISTICA 6.1, STATA / SE 12.0 для Windows.

8. Апробація результатів дисертації.

Матеріали дисертації оприлюднені та апробовані у виступах на конгресах, науково-практичних конференціях, зокрема: Міжнародний конгрес з медичної і психологічної реабілітації «Med&Psy Rehab» (Київ,

2017), Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання надання медичної допомоги на засадах ПМСД» (Ужгород, 2018), Всеукраїнська науково-практична конференція «Полтавські дні громадського здоров'я» (Полтава, 2018), XIX Національний конгрес кардіологів України (Київ, 2018), VIII Міжнародний медичний конгрес «Впровадження сучасних досягнень медичної науки у практику охорони здоров'я України» (Київ, 2019), XX Національний конгрес кардіологів України (Київ, 2019).

9. Повнота опублікування результатів дисертації, кількість наукових публікацій та конкретний особистий внесок здобувача до всіх наукових публікацій, опублікованих зі співавторами та зарахованих за темою дисертації.

Основні наукові результати висвітлені у публікаціях та розкривають основний зміст дисертації. За матеріалами дисертації опубліковано 10 статей, з них 1 – одноосібно, 8 статей у наукових фахових виданнях, рекомендованих МОН України, 1 – в іноземному виданні країни Європейського Союзу (Польща) та 4 тези доповідей, видано аналітично-статичний посібник. У наукометричних виданнях SCOPUS та WoS опубліковано наступні статті:

1. Корнацький ВМ, Михальчук ВН, Дяченко ЛА. Влияние нарушений психического здоровья и наличие стрессового состояния у амбулаторного пациента на течение заболеваний. Психиатрия, психотерапия и клин. психология. 2018;(2):177-84 – SCOPUS;

2. Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Дяченко ЛО. Вплив стресу на розвиток і перебіг захворювань. Світ медицини та біології. 2017;(1):194-202 – WoS;

3. Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Дяченко ЛО. Концептуальні підходи оптимізації медичної допомоги на етапі розвитку сімейної медицини. Світ медицини та біології. 2019;(2):75-9 – WoS.

Провідний внесок за обсягом у матеріали публікацій належить аспірантці. Аспірантка Дяченко Леся Олександрівна брала участь в статистичній обробці та аналізі одержаних результатів та підготовці матеріалів до друку.

Повний список публікацій додається.

10. Особистий внесок здобувача в одержання наукових результатів, що виносяться на захист.

Автором особисто була сформульована мета роботи, визначені завдання для досягнення мети та обрані методи дослідження, необхідні для виконання поставлених завдань. Власноруч відібрана та проаналізована сучасна наукова література за темою дисертації. Проведено у повному обсязі соціологічне дослідження, психодіагностичне тестування та дослідження якості життя пацієнтів за стандартизованим опитувальником. Виконано медико-статистичний аналіз отриманих даних, узагальнення результатів та розробка оптимізованої моделі надання первинної медичної допомоги населенню в умовах стресу.

Автором особисто написані всі розділи дисертації, сформульовані і узагальнені висновки. Дисертант є основним співавтором наукових публікацій за темою дисертації.

Спеціальність, якій відповідає дисертація: дисертація повністю відповідає паспорту спеціальності 22 галузі знань Охорона здоров'я за спеціальністю 222 Медицина (спеціалізація «Соціальна медицина»)

11. Відомості щодо проведення біоетичної експертизи дисертації
на етапі планування роботи та повторної біоетичної експертизи дисертаційного дослідження щодо відповідності дотримання принципів і норм біоетики за результатами відкритого розгляду матеріалів дисертацій на засіданні Комісії з питань етики НМАПО імені П. Л. Шупика.

Аспіранткою Дяченко Лесею Олександрівною вчасно представлені всі матеріали в комісію з питань етики НМАПО імені П. Л. Шупика з метою проведення біоетичної експертизи дисертаційного дослідження щодо відповідності дотримання принципів і норм біоетики (протокол № 6 від 02.09.2019 р.). За висновком встановлено повну відповідність діючим нормам і стандартам, а також матеріалам, поданим на етапі планування роботи (протокол № 10 від 19.12.2016 р.), (протокол № 9 від 22.10.2018 р.).

12. Єдність змісту роботи, оцінка мови та стилю дисертації.

Матеріали дисертації викладено послідовно у формально-логічний спосіб з дотриманням наукового стилю викладення.

Дисертація викладена на 284 сторінках друкарського тексту, з них обсяг основного тексту 198 сторінок; містить 38 таблиць, 32 малюнків, 23 додатків. Текст складається із вступу, шести розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел. Бібліографія включає 321 джерело, із них кирилицею – 191, латиною – 115, власних публікацій за темою дисертації – 15.

13. Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації).

За результатами перевірки та аналізу матеріалів дисертації не було виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації (протокол Експертної проблемної комісії за спеціальністю 14.02.03 «Соціальна медицина» від 03.09.2019 р. (протокол № 3)). Подані до захисту наукові досягнення є власним напрацюванням аспірантки Дяченко Лесі Олександрівни, всі інші цитовані наукові результати супроводжуються посиланнями на їх авторів та джерела опублікування.

14. Набуття теоретичних знань, умінь, навичок та відповідних компетентностей. Відповідність дисертації вимогам п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 № 167 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40.

Аспіранткою Дяченко Лесею Олександрівною здобуто необхідні теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності. Дяченко Леся Олександрівна оволоділа методологією наукової та педагогічної діяльності, а також провела власне наукове дослідження, результати якого мають новизну, теоретичне та практичне значення.

На підставі розгляду дисертації, наукових публікацій, у яких висвітлені основні наукові результати дисертації, а також за результатами фахового семінару від 04.10.2019 (протокол № 1) встановлено, що результати виконаного наукового дослідження вирішують важливе наукове завдання – покращення психосоматичного здоров'я населення шляхом обґрунтування, розробки і впровадження окремих елементів моделі оптимізації первинної медичної допомоги населенню в умовах стресу в діяльність закладів охорони здоров'я, а дисертація аспірантки Дяченко Лесі Олександрівни на тему «Медико-соціальне обґрунтування моделі оптимізації первинної медичної допомоги населенню в умовах стресу» на здобуття наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 222 Медицина (спеціалізація «Соціальна медицина») повністю відповідає вимогам п. 10 Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою КМУ від 06.03.2019 № 167 та Вимогам до

оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, та може бути представлена до захисту у спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

Рецензент

професор кафедри

управління охороною здоров'я

НМАПО імені П. Л. Шупика

Гойда Н. Г.

Рецензент:

професор кафедри

акушерства, гінекології та перинатології

НМАПО імені П. Л. Шупика

Жилка Н. Я.

Гойда Н. Г.
Жилка Н. Я.

ДОДАТОК №1

**до висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації Дяченко Лесі Олександрівни на тему: «Медико-
соціальне обґрунтування моделі оптимізації первинної медичної
допомоги населенню в умовах стресу» на здобуття наукового ступеня
доктора філософії в галузі знань 22 Охорона здоров'я
за спеціальністю 222 Медицина (спеціалізація «Соціальна медицина»)**

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці в яких опубліковані основні результати дисертації:

1. Дяченко ЛО. Методологія профілактики та ранньої діагностики хвороб на рівні первинної медичної допомоги в умовах впливу підвищеного стресу. Сучас. мед. технології. 2017;(4):30-6.

2. Корнацький ВМ, Дяченко ЛО, Михальчук ВМ. Вплив психосоціальних чинників на стан здоров'я та якість життя населення. Укр. кардіол. журн. 2017;(2):106-13. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації).*

3. Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Дяченко ЛА. Влияние нарушений психического здоровья и наличие стрессового состояния у амбулаторного пациента на течение заболеваний. Психиатрия, психотерапия и клин. психология. 2018;(2):177-84. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації).*

4. Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Дяченко ЛО. Вплив стресу на розвиток і перебіг захворювань. Світ медицини та біології. 2017;(1):194-202. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації).*

5. Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Дяченко ЛО. Вплив факторів ризику на розвиток та перебіг розладів психосоматичного здоров'я населення на рівні первинної медичної допомоги. Укр. журн. медицини, біології та

спорту. 2018;3(1):144-50. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації).*

6. Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Дяченко ЛО. Дослідження рівня здоров'я населення України на прикладі Київської області. ScienceRise. Мед. науки. 2018;(2):35-42. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації).*

7. Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Дяченко ЛО. Концептуальні підходи обґрунтування моделі оптимізації медичної допомоги на етапі розвитку сімейної медицини. Світ медицини та біології. 2019;(2):75-9 *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації).*

8. Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Дяченко ЛО. Медико-соціальне обґрунтування алгоритму ранньої діагностики та профілактики психосоматичних порушень на рівні первинної медичної допомоги. Укр. мед. часоп. 2019;(1):45–8. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації).*

9. Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Дяченко ЛО. Перспективи впровадження системи охорони психічного здоров'я на первинному рівні. Укр. журн. медицини, біології та спорту. 2018;3(4) 145-8. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації).*

10. Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Дяченко ЛО. Удосконалення первинної медичної допомоги на підвищення ефективності. J Educ Health Sport. 2017;7(2):345-68. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка статті до публікації).*

Опубліковані наукові праці апробаційного характеру

11. Дяченко ЛО. Сімейний лікар – пацієнт в системі охорони психічного здоров'я. В: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю Полтавські дні громадського здоров'я; 2018 Трав 24-25; Полтава. Полтава: Техсервіс; 2018, с. 79-81.

12. Дяченко ОО, Васильєв АГ, Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Оцінка пацієнтів задоволеності первинною медичною допомогою. В: Матеріали Міжнар. мед. конгр. Впровадження сучасних досягнень медичної науки у практику охорони здоров'я України; 2019 Квіт 17-19; Київ. Київ, с. 14-5. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка тез до публікації).*

13. Коваленко ВМ, Корнацький ВМ, редактори; Дяченко ЛО, Манойленко ТС, Ревенко ІЛ, Дорохіна ГМ, Гандзюк ВА, Беляєва ТВ, робоча група. Актуальні проблеми здоров'я та мінімізація їх в умовах збройного конфлікту в Україні: посіб. для кардіологів, ревматологів, терапевтів, неврологів, організаторів охорони здоров'я та лікарів загальної практики. Київ; 2018. 214 с. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка до публікації).*

14. Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Дяченко ЛО. Ведення соматичного пацієнта з урахуванням наявності тривоги та депресії. Україна. Здоров'я нації. 2018;(2). Тези доп. учасників Міжнар. наук.-практ. конф. Актуальні питання надання медичної допомоги на засадах ПМСД, 2018 Квіт 18-19):86-7. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка тез до публікації).*

15. Корнацький ВМ, Михальчук ВМ, Дяченко ЛО. Медико-соціальне обґрунтування моделі оптимізації первинної медичної допомоги в умовах впливу підвищеного стресу. В: Матеріали Міжнар. конгр. з мед. і психол. Реабілітації Med&Psy Rehab; 2017 Жовт 30-31; Київ. Київ; 2017, с. 57-9. *(Дисертантові належить збір, обробка та аналіз матеріалу, підготовка тез до публікації).*